OBSAH

ÚVODEM 11

Kapitola 1 SOCIOLOGIE A KRIZE SPOLEČNOSTI 13

1.1 **Tehdejší a dnešní krize společnosti** 14
1.2 **Povaha moderní společnosti** 15
1.2.1 Průmyslová a demokratická revoluce 16
1.2.2 Individualizace a generalizace 18
1.2.3 Symbióza aktéra a systému (Anthony Giddens) 20
1.2.4 Rozchod aktéra se systémem (Alain Touraine) 23
1.3 **Periodizace vývoje modernity** 26
1.3.1 Omezeně liberální modernita 28
1.3.2 První krize modernity 29
1.3.3 Organizovaná modernita 30
1.3.4 Druhá krize modernity 32
1.3.5 Nástup společnosti sítí 34
1.4 **Rozporné myšlenkové dědictví – osvícenství a konzervatismus** 36
1.4.1 Základní kategorie osvícenství a konzervatismu 36
1.4.2 Sociologicky nejvýznamnější osvícenci 39
1.4.3 Sociologicky nejvýznamnější konzervativci 45

Kapitola 2 AUGUSTE COMTE (1798–1857) 51

2.1 **Francie v době Augusta Comta** 51
2.2 **Život a dílo** 52
2.3 **Myšlenkové vlivy** 55
2.3.1 Vlivy osvícenství 55
2.3.2 Vliv konzervativního myšlení 57
2.3.3 Vliv liberalismu 58
2.3.4 Vliv Saint-Simona 59
2.4 **Hlavní práce, nové pojmy a koncepce** 60
2.4.1 Nejvýznamnější Comtovy práce 61
2.4.2 Základní Comtovy pojmy a koncepce 62
2.5 **Comtovo pojetí společnosti** 71

2.6 Comtova antropologie 75
2.7 Comtova koncepce sociologie 78
2.8 Vliv Augusta Comta 83

Kapitola 3 KAREL MARX (1818–1883) 85

3.1 Německo v době Marxově 86
3.2 Život a dílo 87
3.3 Myšlenkové vlivy 89
3.3.1 Osvícenství 90
3.3.2 Německá klasická filozofie a Ludvík Feuerbach 90
3.3.3 Socialistické systémy 92
3.3.4 Klasická ekonomie 92
3.4 Hlavní Marxovy práce 93
3.4.1 Ekonomicko-filozofické rukopisy z roku 1844 94
3.4.2 Svatá rodina 95
3.4.3 Teze o Feuerbachovi 96
3.4.4 Německá ideologie 96
3.4.5 Bída filozofie 97
3.4.6 Manifest komunistické strany 98
3.4.7 Třídní boje ve Francii 98
3.4.8 Osmnáctý brumaire Ludvíka Bonaparta 99
3.4.9 Rukopisy Grundrisse 100
3.4.10 Předmluva ke spisu Ke kritice politické ekonomie 100
3.4.11 Kapitál 101
3.5 Základní Marxovy pojmy a koncepce 102
3.5.1 Bytí a vědomí, základna a nadstavba 102
3.5.2 Společensko-ekonomická formace 104
3.5.3 Výrobní síly a výrobní vztahy 106
3.5.4 Třídy a třídní boj 107
3.5.5 Zbožní fetišismus 109
3.5.6 Marxova kritika byrokracie 109
3.6 Marxovo pojetí společnosti 111
3.7 Marxova antropologie 115
3.8 Marxova sociologie 117
3.9 Vliv Karla Marxe 120

Kapitola 4 SOCIOLOGIE OMEZENĚ LIBERÁLNÍ MODERNITY 123

4.1 Alexis de Tocqueville (1805–1859) 125
4.2 Pierre Joseph Proudhon (1809–1865) 131
4.3 Herbert Spencer (1820–1903) 140

4.3.1 Anglie v době Herberta Spencera 140
4.3.2 Život a dílo 141
4.3.3 Myšlenkové vlivy 143
4.3.4 Hlavní práce, nové pojmy a koncepce 146
4.3.5 Spencerovo pojetí společnosti 150
4.3.6 Spencerova antropologie 153
4.3.7 Spencerova koncepce sociologie 156
4.3.8 Vliv Herberta Spencera 157

Kapitola 5 SOCIOLOGIE ORGANIZOVANÉ MODERNITY 159

5.1 Povaha organizované modernity 159
5.2 Ferdinand Tönnies – hledání komunity 162
5.3 Bioorganická škola – zdůvodnění systémové organizace 167
5.4 Psychologismus v sociologii – kolektivní základ mysli 175
5.5 Lester Frank Ward – organizace jako vrchol vývoje 183
5.6 Robert Michels – kritika organizací 189

Kapitola 6 EMILE DURKHEIM (1858–1917) 195

6.1 Francie v době Emila Durkheima 195
6.2 Život a dílo 196
6.3 Myšlenkové vlivy 198
6.3.1 Návaznost na francouzskou myšlenkovou tradici 199
6.3.2 Polemika s teoriemi rasismu 200
6.3.3 Kritický postoj k Herbertu Spencerovi 201
6.3.4 Střety o charakter sociologie 202
6.3.5 Německé vlivy 204
6.3.6 Vlivy v oblasti výzkumu náboženství 206
6.3.7 Durkheimův postoj k socialismu 206
6.4 Hlavní práce, nové pojmy a koncepce 207
6.4.1 O dělbě společenské práce 207
6.4.2 Pravidla sociologické metody 213
6.4.3 Sebevražda 217
6.4.4 Elementární formy náboženského života 220
6.5 Durkheimovo pojetí společnosti 224
6.6 Durkheimova antropologie 228
6.7 Durkheimova koncepce sociologie 232
6.8 Vliv Emila Durkheima 234

Kapitola 7 MAX WEBER (1864–1920) 237
7.1 Německo v době Maxe Webera 237
7.2 Život a dílo 238
7.3 Myšlenkové vlivy 242
7.3.1 Vlivy v oblasti metodologie 242
7.3.2 Vlivy v oblasti hospodářských a sociálních dějin 243
7.3.3 Vliv Karla Marxe 244
7.3.4 Vliv Friedricha Nietzscheho 245
7.3.5 Vliv Ferdinanda Tönniese 246
7.3.6 Další vlivy z oblasti sociologie 246
7.4 Hlavní práce Maxe Webera 247
7.4.1 K dějinám obchodních společností ve středověku 247
7.4.2 Právní aspekty římských agrárních dějin 248
7.4.3 Agrární otázka ve východním Prusku 248
7.4.4 Sociální příčiny zániku antické kultury 250
7.4.5 Agrární poměry ve starověku 250
7.4.6 Protestantská etika a duch kapitalismu 252
7.4.7 Hospodářská etika světových náboženství 255
7.4.8 Weberovy metodologické stati 260
7.4.9 Weberovo sociologické pojmosloví 263
7.4.10 Hospodářství a společnost 264
7.5 Weberovy dílčí sociologické teorie 265
7.5.1 Sociologie práva 265
7.5.2 Sociologie náboženství 268
7.5.3 Sociologie města 271
7.5.4 Sociologie panství 273
7.5.5 Sociální struktura 281
7.6 Weberovo pojetí společnosti 282
7.7 Weberova antropologie 285
7.8 Weberova koncepce sociologie 287
7.9 Vliv Maxe Webera 289

Kapitola 8 VILFREDO PARETO (1848–1923) 291

8.1 Itálie v době Vilfreda Pareta 291
8.2 Život a dílo 292
8.3 Myšlenkové vlivy 294
8.3.1 Dědictví machiavelismu 295
8.3.2 Vliv evolucionismu a pozitivismu 296
8.3.3 Vztah k rasismu a sociálnímu darwinismu 297
8.3.4 Další vlivy 297
8.4 Nejvýznamnější Paretovy práce 298
8.5 Základní Paretovy pojmy a koncepce 300

8.5.1 Logické a mimologické jednání 301
8.5.2 Rezidua 304
8.5.3 Derivace 307
8.5.4 Koloběh elit 309
8.5.5 Rovnovážný stav společnosti 311
8.5.6 Paretova analýza socialismu 312
8.6 Paretovo pojetí společnosti 317
8.7 Paretova antropologie 321
8.8 Paretova koncepce sociologie 323
8.9 Vliv Vilfreda Pareta 326

Kapitola 9 GEORG SIMMEL (1858–1918) 327

9.1 Společnost jeho doby 327
9.2 Život a dílo 328
9.3 Myšlenkové vlivy 330
9.3.1 Vliv evolucionismu 330
9.3.2 Vliv Kanta a novokantovců 331
9.3.3 Vliv Bergsona a Nietzscheho 332
9.3.4 Některé další vlivy 332
9.4 Hlavní práce, nové pojmy a koncepce 334
9.4.1 Nejvýznamnější Simmelovy práce 334
9.4.2 Základní Simmelovy pojmy a koncepce 336
9.5 Simmelovo pojetí společnosti 349
9.6 Simmelova antropologie 353
9.7 Simmelova koncepce sociologie 356
9.8 Vliv Georga Simmela 359

Kapitola 10 REFLEXIVNÍ MODERNIZACE A KLASICKÁ SOCIOLOGIE 361

10.1 Teorie reflexivní modernizace Ulricha Becka 362
10.2 Auguste Comte – hrozba ideového chaosu 365
10.3 Karel Marx – kapitalismus jako sebedestruktivní systém 369
10.4 Alexis de Tocqueville – vedlejší efekty rovnosti 372
10.5 Herbert Spencer – individuum obětí vývoje 373
10.6 Emile Durkheim – rozklad sociální integrity 375
10.7 Vilfredo Pareto – hrozba rozumu 379
10.8 Max Weber – železná klec nutnosti 383
10.9 Georg Simmel – tragédie kultury 386

Kapitola 11 SOCIOLOGICKÁ TRADICE 391

11.1 Komunita – společnost – sítě 394
11.1.1 Komunita 395
11.1.2 Nahrazení komunity společností 397
11.1.3 Nástup světa sítí 397
11.2 Autorita – moc – sebekontrola 401
11.2.1 Autorita 402
11.2.2 Nahrazení autority mocí 404
11.2.3 Sebekontrola 405
11.3 Stav – třída – neukotvenost 408
11.3.1 Stavovská příslušnost 408
11.3.2 Nahrazení stavů třídní příslušností 411
11.3.3 Sociální neukotvenost 412
11.4 Posvátné – světské – deregulace 415
11.4.1 Posvátné 416
11.4.2 Nahrazení posvátného profánním 418
11.4.3 Deregulace 419
11.5 Odcizení 421
11.5.1 Ambivalentnost organizované modernity 424
11.5.2 Ambivalentnost světa sítí 425
11.6 První a druhá modernita 426
11.6.1 Sítě ve vztahu k sociálnu 428
11.6.2 Sítě ve vztahu k moci 430
11.6.3 Vykořisťování a externalizace nákladů 433

Kapitola 12 ZÁVĚREM: KRUH OPSANÝ MODERNITOU 435

12.1 Individualizace a funkční diferenciace – základní napětí modernity 435
12.2 Vztah mikro a makro: iluzorní řešení rozporu 439
12.3 Svět sítí: narůstání rozporu 443

ABECEDNÍ PŘEHLED DALŠÍCH SOCIOLOGŮ A SOCIOLOGICKY RELEVANTNÍCH OSOBNOSTÍ 447
LITERATURA 503
REJSTŘÍK JMENNÝ 521
REJSTŘÍK VĚCNÝ 525